

Notulen

HaskoningDHV Nederland B.V. Rivers, Deltas & Coasts

Aanwezig:	Jan Luijme (Luijme B.V.), Jaap Geleijnse (Vereniging van beroepsvissers voor de Oosterschelde, Westerschelde en Voordelta), Adri Bout (Seafarm), Miranda Braspenninx (Provincie Zeeland), Floor Heinis (Havenbedrijf Rotterdam), Saskia Huijs (Rijkswaterstaat Zee&Delta), Mennobart van Eerden (Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving), Marjon Paas (Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving)
Afwezig:	Pim Visser (Visned), Jaap Hennekeij (PO Delta Zuid), Adri Risseeuw (PO Mossel), Johan Nooitgedagt (Nederlandse Vissersbond), Kees Sinke (Vissersvereniging Zuid-west Nederland), Kees van Berkel (Ministerie van Economische Zaken)
Van:	Marjon Paas
Datum:	8 juni 2015
Locatie:	Brouwersdam
Kopie:	Fred Wagemaker (Rijkswaterstaat West Nederland Zuid)
Ons kenmerk:	RDCBC7242M001D12
Classificatie:	Open
Bijlagen:	Presentatie Voorstel aanpassing TBB rustgebieden zwarte zee-eend Kaarten
Onderwerp:	Natuurcompensatie Voordelta; Consultatie aanpassing rustgebieden voor zwarte zee-eend

1. Opening

In het ontwerpbeheerplan Voordelta is aangegeven dat de rustgebieden Bollen van de Ooster en Bollen van het Nieuwe Zand worden aangepast ten behoeve van de natuurcompensatie voor de zwarte zee-eenden. Uit de tussentijdse evaluatie van de natuurcompensatie Voordelta blijkt dat de huidige rustgebieden voor de zwarte zee-eend niet of slechts gedeeltelijk worden benut en daarmee nog niet optimaal zijn gelegen. Op basis van onderzoek is een voorstel gemaakt voor de aanpassing van de ligging en de omvang van deze rustgebieden. Centraal in dit voorstel staat een zo evenwichtig mogelijke verdeling tussen enerzijds het bereiken van adequate (qua ligging en functioneren) rustgebieden voor de zwarte zee-eend en anderzijds het zo gering mogelijk verder inperken van de huidige mogelijkheden voor de andere gebruikers (recreatie en visserij). Vanochtend spreken we met vertegenwoordigers van de visserij in de Voordelta over dit aanpassingsvoorstel.

Naar aanleiding van de introductie van mevrouw Huijs vraagt de heer Geleijnse of de documenten rond de evaluatie Natuurcompensatie Voordelta ook beschikbaar zijn. Het document is beschikbaar via de volgende link: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/06/25/evaluatie-mep-natuurcompensatie-voordelta-2013.html>

2. Voorstelronde

Er wordt gestart met een korte voorstelronde:

- Mennobart van Eerden is projectleider natuurcompensatie Maasvlakte 2 vanuit Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving. Hij is een watersysteemecoloog en vanuit 2008 betrokken bij de natuurcompensatie Voordelta.
- Jaap Geleijnse is voorzitter van de vereniging van beroepsvissers voor de Oosterschelde, Westerschelde en Voordelta en vaste vistuigvissers. Bij deze vereniging zijn vooral beoefenaars

van kleinschalige visserij lid. Binnenkort gaat deze vereniging op in een nieuwe organisatie waarbij ook de vissers uit het IJsselmeer kunnen aansluiten.

- Miranda Braspeninx is beleidsmedewerker natuur en landschap bij de Provincie Zeeland sinds juni 2014. Zij werkt aan verschillende projecten rond de Natuurbeschermingswet en Natura2000-gebieden.
- Jan Luijme heeft samen met zijn zoon een vissersbedrijf. Hij is zelf garnalenvisser en behartigt de visserijsector in de Voordelta. Daarnaast is hij bestuurslid van de vereniging van beroepsvissers voor de Oosterschelde, Westerschelde en Voordelta en vaste vistuigvissers. Hij geeft aan dat het vissen op schol en tong met het pulsnet de laatste tijd best succesvol is.
- Saskia Huijs werkt bij Rijkswaterstaat Zee & Delta als omgevingsmanager voor het Natura 2000 beheerplan Voordelta.
- Floor Heinis is zelfstandig matrien ecoloog en vertegenwoordigt vandaag het Havenbedrijf Rotterdam. Het Havenbedrijf Rotterdam is de initiatiefnemer van de aanleg van Maasvlakte 2. Zij is betrokken bij de natuurcompensatie in de Voordelta.
- Marjon Paas is projectsecretaris natuurcompensatie Maasvlakte 2 bij Rijkswaterstaat Water Verkeer en Leefomgeving sinds 2012.

3. Presentatie voorstel aanpassing rustgebieden zwarte zee-eend

De heer Van Eerden geeft een toelichting op de aanleiding, beschikbare kennis en resultaten van de evaluatie rond de natuurcompensatie Voordelta en het voorstel tot aanpassing van de rustgebieden. De presentatie is als bijlage toegevoegd bij de verslag. De heer van Eerden neemt de aanwezigen eerst mee naar de ingreep door de aanleg van Maasvlakte 2 in relatie tot de benodigde maatregelen in het Natura2000-gebied Voordelta. Hierna wordt ingezoomd op de benodigde maatregelen voor de zwarte zee-eend en de aanpassing van de rustgebieden voor de zwarte zee-eenden.

Ten tijden van de aanleg van Maasvlakte 2 was de verwachting dat de aanleg significant negatieve effecten heeft op permanent overstromende zandbanken (H1110), zwarte zee-eenden, grote stern en visdief. Vanuit het beheerplan Voordelta zijn ook de andere soorten in de Voordelta zoals zeehonden, roodkeelduikers en eidereenden beschermd door middel van verschillende maatregelen, waaronder rustgebieden. In de jaren 2004 tot 2013 is door monitoring veel kennis opgebouwd van het systeem in de Voordelta. Deze kennis is in 2013 gebruikt voor de evaluatie van het Beheerplan Voordelta 2008-2014 en in 2014 voor het opstellen van het Natura 2000 ontwerpbeheerplan Voordelta (2015-2021). Het doel van de maatregelen in het kader van de natuurcompensatie voor de aanleg van Maasvlakte 2 is dat de Voordelta in zijn geheel voldoende draagkracht heeft voor de verschillende doelsoorten. Een van de genomen maatregelen is het instellen van het bodembeschermingsgebied (BBG) waarin boomkorvisserij (> 260 pk) is uitgesloten. Uit de evaluatie van 2013 blijkt dat de (positieve) effecten van deze maatregel niet goed aantoonbaar zijn. Een deel van de ruis in de onderzoeksopzet is een gevolg van de autonome afname van de boomkorvisserij in het bodembeschermingsgebied (BBG). De heer Bout geeft aan dat deze afname niet verwonderlijk is, want het aantal schepen is sterk afgenomen sinds 2004. De heer Bout en zijn broer zijn rond 2004 gestopt. Op dit moment is er nog 1 van de 10 eurokotters over. De heer Luijme geeft aan dat de aanname van de visserij komt door de afname van de visstand. Een afname van de visstand komt weer door de afname van het voedselaanbod voor de vis. 20 jaar geleden waren er meerdere kotters, die een week lang konden vissen in de Voordelta. Dat kan nu zeker niet meer. Niet alleen de platvissen, maar ook de andere soorten zijn afgenomen. Kabeljauw en wijting is bijvoorbeeld de laatste 20 jaar niet meer beschikbaar. Afgelopen jaar is wel weer opmerkelijk veel wijting waargenomen. De vissers geven aan dat het landelijke quotum voor Wijting helaas niet toereikend is om deze hoeveelheid wijting weg te vissen. Dit baart de heer Luijme zorgen, omdat de wijting graag zijn garnalen eet.

Waarom er zo weinige voedsel is in de afgelopen jaren is bij de onderzoekers en vissers niet bekend. Er is nagegaan of er een relatie met de ensis (mesheften) is, maar deze is niet gevonden door de onderzoekers. De heer Luijme geeft aan dat hij de laatste tijd waarneemt dat de hoeveelheid halfgeknotte strandschelp en stevige strandschelp (Spiculas) weer groeiend is. De heer Geleijnse vraagt zich af of het niet veel te ingewikkeld is om alle natuurlijke processen te doorgronden in relatie tot het effecten van de visserij. De heer Bout geeft aan dat de vissers ook niet weten hoe het systeem precies werkt. De heer van Eerden geeft aan dat het voor de beleidsmakers ook lastig is om van de onderzoeksresultaten in combinatie met de wensen van gebruikers beleid te maken. Een bijeenkomst als vandaag ziet hij als zeer nuttig. De heer van Eerden licht toe dat het niet gewenst is om in 2020 te concluderen dat de maatregelen die in 2008 zijn genomen niet voldoende zijn geweest. Op basis van de huidige kennis wordt daarom een voorstel tot aanpassing van de rustgebieden gedaan.

De heer Geleijnse vraagt zich af of we volgend jaar opnieuw met nieuwe inzichten en daarom nieuwe grenzen worden geconfronteerd. Via monitoring van de indicatoren wordt de voorgestelde aanpassing gemonitord en bij de eindevaluatie van de natuurcompensatie Voordelta in 2020 beoordeeld. Voor de vissers is een evaluatie niet een middel om vertrouwen te hebben dat de gebieden kleiner worden.

Een kaart met het aantal zeedagen op basis van VMS gegevens geeft een beeld hoe het zit met de garnalenvisserij in het bodembeschermingsgebied (BBG). In de netto visserijdruk in het hele Voordelta gebied is tussen 2004 en 2014 geen doorgaande trend waargenomen. De netto visserijdruk is in het BBG wel toegenomen over deze periode. Dit is anders dan werd verwacht toen het BBG werd ingesteld. De heer Luijme geeft aan dat er in de afgelopen jaren dus ook veel garnalen hebben gezeten in het BBG. De heer Luijme vraagt zich af of de toename van de hoeveelheid garnalen niet het gevolg is van de verandering van de stroming door de aanleg van Maasvlakte 2. Mogelijk "krult" het water uit de Nieuwe waterweg rond de Maasvlakte 2 naar het gebied tussen de Bollen van de Ooster en de Hinderplaat. Mevrouw Heinis geeft aan dat het Havenbedrijf Rotterdam onderzoek doet naar de verandering van de stroming als gevolg van de aanleg van Maasvlakte 2. Uit dit onderzoek blijkt tot nu toe dat de effecten van andere langjarige processen dominantier zijn.

Garnalenvisserij is toegestaan in het BBG onder de voorwaarde dat er onderzoek zou plaatsvinden naar de effecten van garnalenvisserij in de Voordelta. Uit dit experiment is het volgende geconcludeerd:

- Geen aantoonbaar effect op samenstelling en biomassa bodemdieren (epifauna en infauna) binnen onderzoeksperiode van 3 jaar
- Wel bijvangst jonge platvis en kleine soorten (klossenpees)
- Effect op vestiging jonge schelpdieren niet uit te sluiten
- Verstoring vissende kotters Zwarte zee-eend

De heer van Eerden laat op slide 17 (zie Bijlage 1) de vliegbewegingen van enkele sterns, die voor dit onderzoek waren uitgerust met gps-loggers, zien. Op basis van de resultaten van de gps-loggers aan enkele sterns lijkt het er op dat het in 2012 voor de sterns niet noodzakelijk was om ver te vliegen voor hun voedsel. In 2013 moesten de vogels relatief ver vliegen. Dit jaar (2015) is Texel een belangrijk als broed- en foerageergebied. De vogels zijn net zo beweeglijk als de vissers. De vissers zitten die jaar ook veel rond Den Helder.

Vogels op zee, waaronder zwarte zee-eenden, laten zich niet in kleine gebieden 'dwingen'. Het aantal waargenomen zwarte zee-eenden in de Voordelta is in de afgelopen jaren (behalve 2013) (te) laag. Het aantal zwarte zee-eenden neemt af door internationale patronen van verspreiding. Maar als de overige gebieden in een jaar door (klimaat)omstandigheden niet geschikt is, dan moeten de zwarte zee-eenden weer voedsel kunnen vinden in de Voordelta. De Voordelta moet voldoende draagkracht hebben voor de zwarte zee-eenden. Naar aanleiding van de monitoring in de afgelopen jaren blijkt dat er op dit moment

een mismatch is tussen de ligging van de rustgebieden en de locaties waar de zwarte zee-eenden graag foerageren en rusten. Daarnaast zijn de zwarte zee-eenden gevoeliger voor verstoring dan enkele jaren geleden werd gedacht. De verspreiding van de Eidereenden is tussen de periode 2004-2006 en 2009-2012 beperkt veranderd. De verspreiding van de zwarte zee-eenden is tussen deze perioden wel veranderd. De zwarte zee-eenden zitten in beide perioden in het bodembeschermingsgebied en zeer beperkt in de rest van het Natura2000-gebied Voordelta. Het is niet mogelijk om elk jaar de gebieden voor de eenden aan te passen, maar aanpassing naar aanleiding van de evaluatie van het Beheerplan Voordelta en de evaluatie natuurcompensatie Voordelta in relatie tot de aanleg van Maasvlakte 2 is noodzakelijk. In de Voordelta eten de zwarte zee-eenden liever voedsel van een diepte tussen 2 tot 8 meter. Ten noorden van de Waddeneilanden duiken de zwarte zee-eenden naar dieper water dan in de Voordelta. De zwarte zee-eenden eten ook mesheften, maar het lijkt erop dat ze hiervoor niet speciaal naar een mesheft rijk gebied komen.

Het voorkomen van de zwarte zee-eenden is afhankelijk van vier factoren, namelijk duikdiepte, stroming aan de bodem, voedselbeschikbaarheid en verstoring. Er is een samenspel tussen de verschillende factoren die de wensen van zwarte zee eenden ten opzichte van de aanwezigheid van zwarte zee-eenden aangeven. Dit samenspel is door Bureau Waardenburg in een model gestopt om de meest geschikte locatie voor de aangepaste rustgebieden te bepalen.

De uitkomsten van dit model hebben samen met een afweging van de overige belangen in het gebied geresulteerd in een voorstel tot aanpassing van de rustgebieden (zie bijgevoegde kaarten):

- Bollen van het Nieuwe Zand wordt het kerngebied voor de zwarte zee-eend in de Voordelta. De aanpassing van het beschermingsregime in de winterperiode betreft een verschuiving naar het zuiden, een vergroting van het areaal en een verlenging van de periode van 1 mei naar 15 mei. Daarnaast zal het gebied jaarrond gesloten zijn voor bodemberoerende activiteiten (dit betreft hoofdzakelijk garnalvisserij).
- Bollen van de Ooster blijft belangrijk voor de opvang van de zwarte zee-eend. Ook hier is een verschuiving en enige vergroting van het areaal aan de orde. Hierbij is maximaal rekening gehouden met de belangen van de gebruikers. De periode van het zomer- en winterregime blijft gelijk, van 1 november tot 1 april. De garnalvisserij is echter tot 15 december toegestaan. De corridor voor doorvaart blijft.

Het is niet gewenst om in 2020 te concluderen dat de maatregelen die in 2008 zijn genomen niet voldoende zijn geweest. Op basis van de huidige kennis wordt daarom een voorstel tot aanpassing van de rustgebieden gedaan. De overheid zou ook kunnen besluiten om het hele bodembeschermingsgebied te sluiten voor garnalvisserij, maar daarvoor is bewust niet gekozen. Met de aangepaste rustgebieden verwachten we voldoende winst voor zwarte zee-eenden in combinatie met gebruiksactiviteiten zo optimaal mogelijk te combineren.

De heer Luijme geeft aan dat hij verwacht dat onderzoek in het voorgestelde rustgebied Bollen van de Nieuwe Zand niet leidt tot een waarneembare verbetering van de bodemfauna, omdat dit gebied heel dynamisch is door stormen.

De heer Bout vindt het triest dat het voorgestelde gebied 3 keer groter is. Naar aanleiding van de evaluaties blijkt dat er steeds een groter gebied nodig is. Hij is bang dat dit het voorportaal is voor het volledig sluiten van het bodembeschermingsgebied in 2020. Hij geeft aan dat de Ensis vissers waarschijnlijk 3 tot 6 jaar uit het voorgestelde rustgebied Bollen van de Nieuwe Zand blijven, omdat het Ensis broed in rust moet opgroeien. Hij verwacht de zwarte zee-eenden om dezelfde reden hier de komende jaren weg blijven.

De heer Geleijnse vindt dat het rustgebied aanzienlijk groter is geworden. Omdat het gebied ook erg dynamisch is, waardoor de vissers niet geloven in een positief effect op de bodemfauna van het weren van de visserij verwacht hij dat dit verhaal moeilijk is uit te leggen bij zijn achterban.

Volgens de heer Luijme vissen onder andere de TH 5, TH6 en KG9 in het gebied rond de Bollen van de Nieuwe Zand, zowel in de zomer als winter. In dit voorstel moeten we weer veel visgebied inleveren, met name in de regio Bollen van de Nieuwe Zand.

De heer van Eerden licht toe dat de Europees wetgeving rond Natura2000-gebieden vraagt om goede conditie waar vogels voedsel kunnen zoeken. Op basis van de monitoring blijkt dat de huidige rustgebieden aan de kleine kant zijn. Daarom zijn de gebieden groter geworden, maar is niet gekozen voor een 10 keer groter gebied. Uit het onderzoek van Bureau Waardenburg blijkt dat er een optimum is tussen winst voor de zwarte zee-eenden en vergroting van het gebied. Onder andere omdat de verstoringafstand van de eenden meer dan 700 meter is, moeten de gebieden niet te klein zijn.

De heer van Eerden vraagt of het mogelijk is om vanuit de sector een visie te geven op de Voordelta. De Ensis-vissers hebben een MSC-keurmerk. Bij de Ensis (mesheften) is het mogelijk een bestand op te maken. De heer Luijme geeft aan dat hij denkt dat de garnalenvissers moeilijk een visplan kunnen maken, omdat het niet bekend is hoeveel garnalen er zijn. In september is pas duidelijk of er wel of geen garnalen zijn om te bevissen.

De heer Bout geeft aan dat hij waarnemingen heeft dat zwarte zee-eenden zich niet laten verstoren. Hij maakt regelmatig mee dat vogels op korte afstand niet reageren. De heer Bout denkt dat de verstoringgraad afhankelijk is van de vaarsnelheid. De snelheden variëren sterk. Ensis vissers varen circa 0,3 mijl / uur, garnalenvissers varen circa 2,5 mijl / uur, kitesurfers 20 mijl / uur en sportvisser 30 mijl / uur. De heer van Eerden geeft aan dat het belangrijk is om hierbij onderscheid te maken tussen enkele individuele vogels en vogels in grote groepen. Indien een schip of kitesurfer in de buurt komt van een grote groep zwarte zee-eenden blijkt uit onderzoek van CSO dat afhankelijk van de snelheid waarmee gevaren wordt eenden met z'n allen opvliegen op een afstand van 700 tot 1000 meter. De rustgebieden zijn de kern van de beschermingsgebieden, maar eenden zullen ook zeker buiten de rustgebieden voorkomen.

De heer van Eerden benadrukt dat het voorstel is gebaseerd op serieuze overwegingen tussen draagkracht van de Voordelta voor de zwarte zee-eenden en gebruiksactiviteiten. De heer Luijme geeft aan dat hij snapt dat er iets moet gebeuren, omdat het voor de sector ook niet gewenst is om een veel groter gebied te sluiten. We hadden natuurlijk liever gezien, dat de rustgebieden even groot zouden blijven en enkel op een andere plek komen te liggen. Op de schetskaart met aangepast voorstel voor rustgebied Bollen van de Nieuwe Zand wordt aangegeven waar de beviste delen liggen in deze regio.

4. Vervolgproces

In de consultatieronde spreken we ook met vertegenwoordigers van de recreatiesector. Begin juli willen we het voorstel voorleggen aan het maatschappelijk overleg voordelta (MOV). Op basis van de consultatie zal EZ (het bevoegd gezag voor de natuurcompensatie Voordelta) een besluit nemen over de aanpassing van de rustgebieden en de procedure voor de wijziging van het toegangsbeperkingsbesluit voor de Bollen van de Ooster en de Bollen van het Nieuwe Zand in gang zetten. Het streven is dat het besluit voor aanvang van het komend winterseizoen in werking is.

In het voorstel dat we tijdens het MOV willen voorleggen worden de suggesties uit de consultatie meegenomen. Het is van belang dat voor het MOV duidelijk is wat er allemaal speelt in het gebied. Zodat hier zo goed mogelijk rekening mee kan worden gehouden zonder de benodigde verbetering voor de zwarte zee-eenden uit het oog te verliezen.

Het verslag van vandaag wordt inclusief kaarten naar alle genodigden gestuurd met de vraag om contact op te nemen met hun achterban. De heer Bout heeft over twee weken overleg met de Ensis vissers. De heer Geleijnse heeft op 19 juni een overleg met zijn achterban. De heer Luijme en Sinke gaan na of de heer van Eerden moet aansluiten bij het overleg met hun achterban.

Een reactie ontvangen wij graag voor 25 juni a.s. via e-mail saskia.huijs@rws.nl . Als u nog vragen heeft, laat het ons weten.

Dank voor uw inbreng.